

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การประเมินบทบาทของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยเพื่อการศึกษา” นี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยทำการศึกษานโยบาย และแผนการดำเนินงานในการบริการด้านการศึกษา ของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยเพื่อการศึกษา และศึกษาถึงการดำเนินงานด้านการผลิตและการเผยแพร่รายการเพื่อการศึกษาของสถานีฯ ตลอดจนปัจจัยที่มีผลต่อการแสดงออกซึ่งบทบาทของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยเพื่อการศึกษา ซึ่งเป็นคลื่นวิทยุเพื่อประโยชน์แก่สาธารณชน และเป็นสถานีวิทยุเครือข่ายที่มีการบริหารจัดการแตกต่างจากสถานีวิทยุกระจายเสียงโดยทั่วไป

แหล่งข้อมูลของการศึกษา

แหล่งข้อมูลในการศึกษาแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

1. แหล่งข้อมูลเอกสาร ได้แก่

1.1 เอกสารเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา นโยบาย วัตถุประสงค์การจัดตั้ง สถานี การดำเนินงาน สัดส่วนรายการ โดยศึกษาเอกสารดังต่อไปนี้

- หนังสือที่ระลึกพิธีเปิดสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เพื่อการศึกษา กรมประชาสัมพันธ์

- มติคณะรัฐมนตรีเรื่องโครงการขยายวิทยุกระจายเสียงและสื่อการศึกษา (พ.ศ. 2520)

- มติคณะรัฐมนตรีเรื่องโครงการเงินยืมเพื่อพัฒนาการศึกษา โครงการ ๕ จากธนาคารโลก (พ.ศ. 2522)

- ระเบียบคณะกรรมการพิจารณาการใช้สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยเพื่อการศึกษา ว่าด้วยการดำเนินรายการของสถานีวิทยุกระจายเสียง เครือข่าย 2 เพื่อการศึกษา พ.ศ. 2524

- รายงานการประเมินผล โครงการเงินยืมเพื่อพัฒนาการศึกษา ครั้งที่ 5 โครงการพัฒนาวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษา ระยะครึ่งโครงการ (2522 – กรกฎาคม 2525) ของ กองแผนงานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี

- รายงานการประเมินผล โครงการพัฒนาวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษา ของ กองประเมินผลการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี (พ.ศ.2529)

- รายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาการใช้สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยเพื่อการศึกษา ครั้งที่ 1/2540 วันจันทร์ที่ 23 มิถุนายน 2540

- รายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาการใช้สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยเพื่อการศึกษา ครั้งที่ 1/2544 วันพฤหัสบดีที่ 15 มีนาคม 2544

1.2 เอกสารเกี่ยวกับการผลิตรายการและการออกอากาศ ได้แก่

- บทวิทยุของกองสุขศึกษา กระทรวงสาธารณสุข มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ และกรมประชาสัมพันธ์

- ผังรายการ /ตารางออกอากาศ ปี พ.ศ. 2545 ของหน่วยงานต่างๆ ที่ผลิตรายการออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยเพื่อการศึกษา ได้แก่ กองสุขศึกษา กระทรวงสาธารณสุข กองเกษตรสัมพันธ์ ฝ่ายวิทยุกระจายเสียง สถาบันราชภัฏสวนดุสิต สำนักเทคโนโลยีทางการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา และ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

- แผนผังรายการหลักประจำเดือนมกราคม พ.ศ. 2545 - ธันวาคม พ.ศ.2545 ของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยเพื่อการศึกษา

2. แหล่งข้อมูลบุคคล ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informants) ได้แก่

2.1 กลุ่มบุคคลผู้รับผิดชอบในด้านนโยบายและแผนการผลิตและการเผยแพร่ ได้แก่

2.1.1 ดร.รุ่ง แก้วแดง เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษา
แห่งชาติ (สัมภาษณ์วันที่ 21 มกราคม 2546)

2.1.2 รองศาสตราจารย์ธนิศ ภูศิริ ผู้อำนวยการสำนัก
เทคโนโลยีทางการศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (สัมภาษณ์วันที่ 14 มีนาคม 2546)

2.1.3 คุณลัดดา ปิยะเศรษฐ์ นักวิชาการสุศึกษา 7 หัวหน้า
งานสถานีวิทยุกระจายเสียงกระทรวงสาธารณสุข ผู้แทนกระทรวงสาธารณสุข (สัมภาษณ์วันที่ 4
กุมภาพันธ์ 2546)

2.1.4 รองศาสตราจารย์จุมพล รอดคำดี ผู้อำนวยการ
สถานีวิทยุจุฬาฯ และคณบดีคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (สัมภาษณ์วันที่ 18
มีนาคม 2546)

2.1.5 ผู้ช่วยศาสตราจารย์เบญจวรรณ กี่สุขพันธ์ หัวหน้า
ฝ่ายวิทยุกระจายเสียงสถาบันราชภัฏสวนดุสิต รับผิดชอบบริหารงานผลิตรายการก้าวไกลไปกับ
ราชภัฏ (สัมภาษณ์วันที่ 30 มีนาคม 2546)

2.1.6 คุณอาวูธ ไธรัตน์ ผู้อำนวยการสถานีวิทยุกระจาย-
เสียงแห่งประเทศไทยเพื่อการศึกษา กรมประชาสัมพันธ์ (สัมภาษณ์วันที่ 18 ตุลาคม 2546)

2.1.7 อาจารย์สุนทร พรหมรัตนพงษ์ นักวิชาการศึกษา 9
ชช ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านเผยแพร่การศึกษา ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
(สัมภาษณ์วันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2546)

2.2 กลุ่มบุคคลที่ทำหน้าที่ผลิตรายการเพื่อการศึกษาของสถานี
วิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยเพื่อการศึกษาในปัจจุบัน (พ.ศ. 2545) ได้แก่

2.2.1 คุณอรไท นาโควงศ์ หัวหน้าฝ่ายรายการ สถานี
วิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยเพื่อการศึกษา กรมประชาสัมพันธ์ (สัมภาษณ์วันที่ 22 เมษายน
2546)

2.2.2 คุณอนันต์ บุญถาวร หัวหน้าฝ่ายเทคนิคสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยเพื่อการศึกษา กรมประชาสัมพันธ์ (สัมภาษณ์วันที่ 23 กันยายน 2545)

2.2.3 คุณทิพย์วัลย์ สบายุทธ ผู้จัดการรายการ 7 ว หัวหน้างานกระจายเสียงสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยเพื่อการศึกษา กรมประชาสัมพันธ์ (สัมภาษณ์วันที่ 13 มีนาคม 2546)

2.2.4 คุณสุมาวดี หงษ์ทอง หัวหน้างานงานผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยเพื่อการศึกษา กรมประชาสัมพันธ์ (สัมภาษณ์วันที่ 23 กันยายน 2545)

2.2.5 คุณวิเชียร สบายุทธ นักประชาสัมพันธ์ 7 นายสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยเพื่อการศึกษา จ.ปทุมธานี (สัมภาษณ์วันที่ 13 มีนาคม 2546)

2.2.6 คุณกตมาลี กิตติเวช นักวิชาการโสตทัศนศึกษา 6 หัวหน้างานผลิตรายการวิทยุกระจายเสียง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช รับผิดชอบผลิตรายการการศึกษา ของ มสธ. (สัมภาษณ์วันที่ 14 มีนาคม 2546)

2.2.7 คุณสมชาย ภูแก้ว นักวิชาการเผยแพร่ 6 ว หัวหน้าฝ่ายรายการของกองเกษตรสัมพันธ์ กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รับผิดชอบผลิตและดำเนินรายการคุยเฟื่องเรื่องเกษตร พร้อมทั้งจัดทำหลักสูตรบทเรียนโรงเรียนเกษตรทางอากาศ (สัมภาษณ์วันที่ 11 มีนาคม 2546)

2.2.8 คุณบุษบัน ศิริสวัสดิบุตร หัวหน้างานวิทยุโรงเรียน รับผิดชอบการผลิตรายการของศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา กรมการศึกษานอกโรงเรียน คือ รายการวิทยุโรงเรียน และรายการวิทยุนอกโรงเรียน ได้แก่ รายการแรงงานคืนถิ่น รายการเสียงจากกรมสามัญศึกษา รายการอาชีพสัมพันธ์ รายการรอบรู้ดนตรีไทย รายการการเมืองเรื่องไม่ยาก รายการอาชีพเสริมรายได้ รายการ โลกกว้างทางการศึกษา รายการพบกัณวันเสาร์ (สัมภาษณ์วันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2546)

2.2.9 คุณศุภกนิจ วิษณุพงษ์ นักวิชาการสุศึกษา ผู้รับผิดชอบการผลิตรายการสืบหาที่มีสุข ของกองสุศึกษา สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข (สัมภาษณ์วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2546)

2.2.10 คุณนิตติ อุดมศักดิ์ชนะเขต เจ้าหน้าที่เทคนิคฝ่าย วิทยุกระจายเสียง สถาบันราชภัฏสวนดุสิต รับผิดชอบงานผลิตรายการก้าวไกลไปกับราชภัฏ (สัมภาษณ์วันที่ 30 มีนาคม 2546)

3. แหล่งข้อมูลจากแถบบันทึกเสียง

3.1 แถบบันทึกเสียงรายการของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เพื่อการศึกษาตั้งแต่เดือนกันยายน พ.ศ.2545 – พฤศจิกายน พ.ศ. 2545

4. แหล่งข้อมูลจากสังเกตการณ์การผลิตรายการและการออกอากาศ

4.1 ผู้วิจัยได้ทำการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในการผลิตรายการก้าวไกลไปกับราชภัฏ ของ ฝ่ายวิทยุกระจายเสียง สถาบันราชภัฏสวนดุสิต ในตำแหน่งผู้ผลิตรายการและดำเนินรายการ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 – พ.ศ. 2547

4.2 ผู้วิจัยเข้าไปสังเกตการทำงานของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยเพื่อการศึกษา ในช่วงปี พ.ศ. 2545 – พ.ศ. 2546

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล 4 ลักษณะ คือ

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นเอกสาร

ผู้วิจัยได้ติดต่อขอเอกสารจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ รายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาการใช้สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยเพื่อการศึกษา ครั้งที่ 1/2540 รายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาการใช้สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยเพื่อการศึกษา ครั้งที่ 1/2544 และเอกสารข้อมูลเกี่ยวกับประวัติสถานี ผังรายการที่ออกออกอากาศ ตารางออกอากาศ และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ที่สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยเพื่อการศึกษา (สวศ.)

และขอข้อมูลเกี่ยวกับระเบียบคณะกรรมการพิจารณาการใช้สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยเพื่อการศึกษา ว่าด้วยการดำเนินรายการของสถานีวิทยุกระจายเสียง เครือข่าย 2 เพื่อการศึกษา พ.ศ. 2524 มติกรม. เรื่องโครงการขยายวิทยุกระจายเสียงและสื่อการศึกษา (พ.ศ. 2520) และเรื่องโครงการเงินยืมเพื่อพัฒนาการศึกษาโครงการ 5 จากธนาคารโลก (พ.ศ. 2522) จากสำนักงานเลขาธิการสำนักนายกรัฐมนตรี

สำหรับข้อมูลเกี่ยวกับการผลิตรายการได้ขอจากหน่วยงานต่างๆ ที่ทำหน้าที่ในการผลิตรายการออกอากาศทางสถานี ซึ่งได้แก่ ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา กรมการศึกษานอกโรงเรียน สถาบันราชภัฏสวนดุสิต กองเกษตรสัมพันธ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กองสุศึกษา กระทรวงสาธารณสุข มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช และกรมประชาสัมพันธ์

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้รวบรวมเอกสารข้อมูลที่เกี่ยวข้องอื่นๆ คือ เอกสารรายงานการประเมินผล โครงการเงินยืมเพื่อพัฒนาการศึกษาครั้งที่ 5 โครงการพัฒนาวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษา ระยะครึ่งโครงการ (2522 - กรกฎาคม 2525) ของ กองแผนงานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี และเอกสารรายงานการประเมินผล โครงการพัฒนาวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษา ของ กองประเมินผลการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี (พ.ศ.2529) รวมทั้งเอกสารรายงานการวิจัย และวิทยานิพนธ์ จากห้องสมุด

โดยการเก็บรวบรวมทั้งหมดนี้ผู้วิจัยได้ทำการสืบค้นข้อมูล และดำเนินการติดต่อเบื้องต้นทางโทรศัพท์ก่อน หลังจากนั้นได้เข้าไปขอข้อมูลอีกครั้งหนึ่งด้วยตนเอง

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview)

ผู้วิจัยได้ขออนุญาตเข้าสัมภาษณ์บุคคลที่มีรายชื่อดังกล่าวไปแล้ว โดยเป็นการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัวและบันทึกด้วยเทปบันทึกเสียง และสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ โดยผู้บริหารสถานีวิจัยตั้งคำถามในเรื่องเกี่ยวกับนโยบายและแผนการดำเนินงานของสถานี ส่วนผู้ปฏิบัติงานถามเกี่ยวกับวิธีการดำเนินงานผลิตรายการ ทั้งนี้เพื่อนำคำตอบที่ได้มาวิเคราะห์ถึงปัจจัยในการแสดงออกซึ่งบทบาทของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยเพื่อการศึกษา

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแถบบันทึกเสียง

ผู้วิจัยได้ทำการบันทึกเสียงรายการของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เพื่อการศึกษาตั้งแต่เดือนกันยายน พ.ศ.2545 – พฤศจิกายน พ.ศ. 2545

4. การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตการณ์

- ผู้วิจัยสังเกตแบบมีส่วนร่วมในการผลิตรายการ รายการก้าวไกลไปกับราชภัฏ
- ผู้วิจัยเข้าไปสังเกตการทำงานของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เพื่อการศึกษา กรมประชาสัมพันธ์ (สวศ.) โดยเข้าไปดูกระบวนการผลิตรายการ การออกอากาศ และการทำงาน การประสานงานการออกอากาศของสถานี

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อได้ข้อมูลเพียงพอแล้วผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ โดยใช้กรอบแนวคิดต่างๆ มาประกอบ ซึ่งได้แก่

1. แนวคิดเกี่ยวกับโครงสร้างองค์กรสื่อมวลชน
2. แนวคิดเกี่ยวกับประเภทขององค์กรวิทยุกระจายเสียง
3. แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทสื่อมวลชนเพื่อผลประโยชน์สาธารณะ
4. แนวคิดเกี่ยวกับการผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษา

โดยผู้วิจัยได้แยกข้อมูลและการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ส่วนคือ

1. ข้อมูลที่แสดงถึงนโยบาย และ แผนการดำเนินงานการผลิตรายการของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยเพื่อการศึกษา ตั้งแต่เริ่มเปิดเป็นทางการ ปี พ.ศ. 2528 จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2545) มาวิเคราะห์ถึงการก่อตั้งและความเป็นมาของสถานีฯ ว่ามีความเป็นมาเป็นอย่างไร และมีนโยบายและแผนงานการผลิตรายการของสถานีอย่างไร โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับโครงสร้างองค์กรสื่อมวลชน และแนวคิดเกี่ยวกับประเภทขององค์กรวิทยุกระจายเสียงมาประกอบการวิเคราะห์
2. ข้อมูลที่แสดงถึง การดำเนินงานด้านการผลิตรายการ และการเผยแพร่รายการของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยเพื่อการศึกษา มาวิเคราะห์ถึง การดำเนินงานด้านการ

ผลิตรายการของหน่วยงานต่างๆ ที่ทำหน้าที่ผลิตรายการและออกอากาศ ณ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยเพื่อการศึกษาในปัจจุบันว่ามีขั้นตอนการผลิตรายการเป็นอย่างไรบ้าง โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับการผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษา มาประกอบการวิเคราะห์

3. ข้อมูลที่แสดงถึง ปัจจัยที่มีผลต่อการแสดงออกซึ่งบทบาท ของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยเพื่อการศึกษา ที่แสดงออกมาโดยการวิเคราะห์จากผังรายการ รูปแบบการดำเนินงานผลิตรายการ และใช้ข้อมูลจากเอกสาร และการสัมภาษณ์เพื่อนำมาวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่มีผลต่อการแสดงบทบาทของสถานีฯ โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับโครงสร้างองค์กรสื่อมวลชน และแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทสื่อมวลชนเพื่อผลประโยชน์สาธารณะมาประกอบการวิเคราะห์

การนำเสนอข้อมูล

การนำเสนอข้อมูลจากการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอโดยการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description) เพื่ออธิบายถึงบทบาทของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยเพื่อการศึกษาโดยเรียงตามลำดับคือ

1. นโยบาย วัตถุประสงค์ และแผนการดำเนินงานการผลิตและการเผยแพร่รายการของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยเพื่อการศึกษาในปัจจุบัน โดยจะนำเสนอ นโยบาย วัตถุประสงค์ และแผนการดำเนินงานการผลิตและการเผยแพร่รายการ หน่วยงานที่รับผิดชอบในการผลิตรายการเพื่อการศึกษา รวมถึงการดำเนินการผลิตรายการเพื่อการศึกษา โดยผู้วิจัยจะนำเสนอการดำเนินงานผลิต รายการเพื่อการศึกษา โดยแบ่งออกเป็น รายการประเภทการศึกษาในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียน และตามอัธยาศัย
2. ปัจจัยที่แสดงออกซึ่งบทบาท ของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยเพื่อการศึกษา โดยผู้วิจัยวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆ ที่มีส่วนกำหนดการแสดงบทบาทของสถานี
3. สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ โดยผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยทั้งหมด และอภิปรายผลการวิจัย รวมทั้งให้ข้อเสนอแนะและแนวทางสำหรับการวิจัยในอนาคต